

Önem, M. Y. (2022). Bir Öncü Olarak Sesler Dergisinde Orhan Veli.
Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları, 4(1), 1-12. DOI: 10.47139/balted.1019924

Bir Öncü Olarak Sesler Dergisinde Orhan Veli

Orhan Veli as a Pioneer in Sesler Journal

Murat Yusuf ÖNEM*

Öz

Sesler dergisi, Makedonya Türkleri için önemli olduğu kadar tüm Balkan ve Dünya Türkleri için de değerlidir. 1965'te Üsküp'te Latin alfabesi ile Türkçe olarak ilk sayısı çıkarılan dergi 331 sayı ile 36 yıl yayımlanır. Dergi, Balkanlardaki Türk varlığının görünür hâle gelmesi, Türkler için bir istinat noktası oluşturması ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan yeni yönetimle entegre olunması açısından önemli bir görev üstlenmiştir.

Derginin ilk sayısında Orhan Veli'den övgüyle söz edilirken biyografisine ve şiirlerine yer verilmesi dikkat çekicidir. Bu ilk sayıda Orhan Veli'ye beş sayfa ayrılmıştır. Özellikle Orhan Veli'nin tercih edilmesi derginin sanat anlayışına ve dergide oluşturulmak istenen şiir diline istikamet verilmek istenmesinden kaynaklanmaktadır. Orhan Veli, Garip maddesinde şiiri hizmet ettiği toplumsal sınıflar açısından değerlendirirken burjuvaziye karşı emekçi sınıfın yanında bir duruş sergiler. Bu doğrultuda Garipçiler geleneksel şiir anlayışını da yıkmak ister. Derginin yayın hayatına başladığı dönemde Makedonya'nın da içinde bulunduğu Federal Yugoslavya Devleti'nin sosyalist bir yapıda olması derginin tercihlerinde etkilidir. Orhan Veli'nin sonraki dönemlerde halk şiiri ile ilgilenmesi de bu anlayışın sürdürülmesini sağlar.

Bu makalenin amacı, Sesler'in yayın hayatı boyunca sanat anlayışını ve özellikle poetikasını dayandırdığı Orhan Veli'nin dergi için önemini ortaya çıkarmaktır. Orhan Veli, Sesler'in ilk sayısında olduğu gibi sonraki sayılarında sıklıkla konu edilirken 39-40 numaralı sayıda ona özel bir ekte yer verilir.

Anahtar Kelimeler: Sesler dergisi, Orhan Veli, şiir, edebiyat tarihi, Balkanlar.

Abstract

Sesler journal is as valuable for all Balkan and World Turks as it is for Macedonian Turks. The first issue was published in Turkish with the Latin alphabet in Skopje in 1965 and it was published for 36 years with 331 issues. The journal has undertaken an important task in terms of making the Turkish presence in the Balkans visible, creating a point of support for the Turks and integrating with the new administration formed after the World War II. It also creates a platform for the cultural and artistic activities of the Ottoman peoples in the Balkans. Considering that the Ottoman Empire completely lost its dominance in the region after the Balkan Wars (1912-1913), about a hundred years later, at the beginning of the 21st century the fact that an established journal like *Sesler*

* Dr. Öğr. Üyesi. Uluslararası Balkan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümü, Üsküp/KUZEY MAKEDONYA, m.onem@ibu.edu.mk, ORCID: 0000-0003-4279-4059

continued its struggle proves the value of *Sesler* for Turks and Turkish literature.

While Orhan Veli is praised in the first issue of the journal, it is noteworthy that his biography and poems are included. In this first issue, five pages are devoted to Orhan Veli. In particular, the preference of Orhan Veli stems from the desire to give direction to the journal's understanding of art and the language of poetry that is intended to be created in the journal. In Garip mukaddimesi, Orhan Veli takes a stance against the bourgeoisie and on the side of the working class while evaluating poetry in terms of the social classes it serves. In this direction, the Garipists want to destroy the traditional understanding of poetry. The fact that the Federal State of Yugoslavia, including Macedonia, had a socialist structure at the time the journal started its publication life, is effective in the preferences of the journal. Orhan Veli's interest in folk poetry in the following periods also ensures the continuation of this understanding.

The aim of this research is to reveal the place that *Sesler* gave to Orhan Veli, one of the poets on whom it bases its understanding of art and especially its poetics throughout its publication life. While Orhan Veli is frequently mentioned in the next issues as in the first issue of *Sesler*, it is included in a special appendix in issue number 39-40.

Keywords: Sesler journal, Orhan Veli, poetry, literary history, Balkans

Giriş

Orhan Veli'nin *Sesler* dergisi için önemli olduğu düşüncesi daha önce kaleme alınan *Sesler Dergisinin İlk Sayısında Sosyalist Realizm (Önem, 2021)* isimli makaleye dayanmaktadır. Derginin ilk sayısında Orhan Veli'ye önemli bir yer ayrılması poetikasının sosyalist bir söylemi barındırmasına yolculmuştur. Derginin tüm sayıları incelenince Orhan Veli'nin öncü bir karakter olarak özellikle ölüm yıl dönümlerinde dergide yer aldığı görülür. Onun şiir kuramına dair gerek kendi yazıları ve hakkında yazılanlar gerekse şiirleri derginin gündeminden düşmez. Böylece bu makale, *Sesler*'in yayın hayatı boyunca sanat anlayışını ve özellikle poetikasını dayandırdığı Orhan Veli'nin dergi için önemini ortaya çıkarmaya odaklanmıştır. Ona dergide nasıl bir fonksiyon yüklendiğini anlamak araştırmanın hedefindedir.

Makalede nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. 1965'ten 2001 yılına kadar 331 sayı çıkan *Sesler* dergisinin bütün sayıları yakın okuma tekniğiyle taranarak Orhan Veli'nin şiirleri, yazıları ve ona dair yazılanlar incelenerek yorumlanmıştır. Ertuğrul Karakuş tarafından hazırlanan *Sesler Dergisi Bibliyografyasından* (Karakuş, 2013a) da faydalanılmıştır. Dergi yayımlandığı dönemde Balkanlar'daki Türkler için önemli bir kültür ve edebiyat ortamı sağlamıştır. Buna rağmen dergiyle ilgili çalışmalar yetersizdir. Makale düzeyindeki çalışmalar genellikle halk edebiyatı üzerinedir ve sayıları çok azdır. Otuz bin sayfadan fazla bir içeriğe sahip olan *Sesler* hakkında yapılan çalışmalar "on"u bulmaktadır. *Sesler*'le ilgili çalışmalar şu şekildedir: Emin, O. (2019). Makedonya'da Türkçe Eğitiminin Gelişimi İçin Sesler Dergisinin Önemi. *Balkan Türkoloji Araştırmalar Merkezi*, S. 31; Uğurlu, S. (2017, Mayıs 11-14). Makedonya'da Türk folkloru ve Sesler dergisi [Sempozyum sunumu]. *Geçmişten günümüze Balkanlarda*

Türkçenin süreli yayınlardaki yeri ve önemi sempozyumu, Zenica, Bosna Hersek; Karakuş, E. (2013b). *Sesler dergisi üzerinde bir inceleme* [Yayımlanmış doktora tezi]. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Süleyman, Ş. (2005). *Sesler dergisindeki tenkit yazıları ve edebî düşünce* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Hasan, H. (1984). *Yugoslavya'daki Türk halkının 1965-76 yılları arasında Sesler dergisinde yayımlanan halk edebiyatı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Belgrad Üniversitesi. Okumuş, S. ve Alataş, A. (2014, October 30-November 1). Makedonya'da Türkçe Yayımlanan Bir Edebiyat Dergisi: Sesler [Sempozyum sunumu]. *3rd International Conference On Language And Literature "Turkish in Europa"* Tirana/Albania.

Makale; Balkanlar'da Türk varlığı, *Sesler* dergisinin özellikleri ve mahiyeti, Orhan Veli ve şiir kuramı konularını özetledikten sonra şairin öncü bir edebi şahsiyet olarak dergide işleniş konusunu başlık olarak alır.

Balkanlar'da Türkler

Balkanlar'da Türk varlığı Kavimler Göçü'ne (IV. yy.) kadar götürülebilmektedir (Hamzaoğlu, 2010, s. 37). Balkanların Orta Asya'dan hareket eden Türkler için önemli bir kavşak olması Türklerin bölgede giderek çoğalmasını sağlar. Bu durum Anadolu'ya geçmeden dikkate değer bir seçenek olarak belirir. Halil İnalıcık, VI. yüzyıldan sonra bölgedeki yerleşik halklarla kaynaşıp kaybolan Peçenek ve Uzlar gibi Türk kavimlerinden bahsetmektedir. Bunların kurduğu devletlerden özellikle Bulgar Hanlığı'nı Balkanlar'daki Türk mevcudiyeti açısından önemser (İnalıcık, 1993, s. 9). Bu dönemde bölgeye gelen Türkler çoğunlukla Hristiyanlaşırken XI. yüzyılda Anadolu'dan gelenler Müslüman kimliklerini muhafaza etmişlerdir. Moğolların Anadolu'yu istila etmelerinden sonra 1261'de Bizans'a iltica eden İzzeddin Keykâvus Anadolu'dan Balkanlar'a doğru hareketliğin başlamasına etkili olmuştur (İnalıcık, 1993, s. 10). Baba Sarı Saltuk'un da aynı süreçte Balkanlar'a yerleşmesi bu hareketliliği hızlandırır. Dini bir önder olan Saltuk Baba bölgenin Müslümanlaşmasında önemli rol oynar. Türklük ve Müslümanlık açısından Selçuklular ve öncesinde oluşan bu altyapının avantajlarının farkında olan Osmanlı için Balkanlar her zaman stratejik bir öneme sahip olmuştur. Sana-yi Devrimi'ne kadar ülkelerin zenginleşmesinin ana kaynağını toprak kazanımının oluşturması hasebiyle Osmanlı doğuda Anadolu beylikleri üzerinde hâkimiyetini sağlarken artık eski gücünü yitiren Bizans toprakları da onun büyümesi için iyi bir imkândır. Balkanlar; güvenlik, tarım ve hayvancılık, ticaret, coğrafi konumu (Avrupa'ya ve yeniliklere açılması noktasında), askerî (silah yapımı ve denizcilik) ve devşirme sistemine kaynaklık etmesi açısından Osmanlı'nın hedefindedir (Sancaktar, 2011, s. 28-29). Bu bağlamda İlber Ortaylı Osmanlı'nın ilk iki asırlık dönemini Balkan İmparatorluğu olarak niteler (2004, s. 12). Orhan Bey dönemin-

de Gelibolu'nun alınmasıyla bölgeye adımını atan Osmanlı 500 yılı aşkın bir süre mevcudiyetini sürdürür (Kunt, 2011, s. 37). 1354'te Gelibolu'nun alınmasından II. Kosova Savaşı'na kadar geçen süreçte Balkanlar büyük ölçüde Osmanlı egemenliğine girmiştir. Fatih Sultan Mehmet ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde Balkanlar'daki Osmanlı ilerleyişi artarak devam etmiştir. Bu durum II. Viyana Kuşatması'nın (1683) başarısızlıkla sonuçlanmasıyla değişir ve Osmanlı Balkanlar'da hattı müdafaa anlayışını benimser fakat buradaki toprak kaybının önüne geçemez. Fransız İhtilali (1789) ile hızlanan milliyetçilik akımları Balkanlar'daki çözülmeyle tetikler. I. Balkan Savaşı (1912) sonunda Osmanlı Doğu Trakya sınırına kadar çekilmek zorunda kalır. II. Balkan Savaşı'nda (1913) Bulgarların yenilgiye uğramasıyla Edirne ve Kırkkale'ye giren Osmanlı İstanbul Anlaşması'yla (1913) buraları tekrar topraklarına katabilmiştir. Bu anlaşmayla Osmanlı'nın Balkanlar'daki hâkimiyeti son bulmuştur.

I. Dünya Savaşı'ndan önce Avusturya-Macaristan imparatorluğu yönetiminde bulunan bölge savaştan sonra imparatorluğun dağılmasıyla Sırlar, Slovenler, Hırvatlar ve Boşnaklardan oluşan bir krallığa dönüşmüştür (Bora, 1995a, s. 43-47). Gerek Balkan Savaşları'ndan gerekse Cumhuriyet'in ilanından sonra Türkiye'nin içinde bulunduğu durum Balkanlar'daki gelişmelere mesafeli bir duruş sergilenmesine sebep olmuştur (Bora, 1995b, s. 268).

Sesler Dergisi

Sesler gibi teşekküllü ve uzun yıllar yayımlanan bir derginin Makedonya'da çıkarılıyor olmasının geriye dönük bir dayanağı vardır. Makedonya kökenli şair ve yazarlar Türk edebiyatına her dönem önemli katkıda bulunmuştur. Prof. Dr. Mustafa İsen, Balkanlar üzerine yaptığı bir çalışmada Makedonyalı elliye yakın divan edebiyatçısını sıralar (1995, s. 518). Tanzimat'tan sonraki en çok tanınan yazar ve şairlerden bazıları arasında Cenap Şahabettin (1870-1934), Yahya Kemal (1884-1958), Yaşar Nabi Nayır (Üsküp) sayılabilir.

Sesler dergisi 1965'in son ayında Üsküp'te yayın hayatına başlar. Üsküp bu dönemde Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti (1945-1992) sınırları içindedir. I. Dünya Savaşı'ndan II. Dünya Savaşı'na kadar olan krallık dönemi bölgedeki Türk edebiyatı açısından verimli değildir. 1945'ten sonra bağımsız sosyalist bir devlet olma yolunda Tito liderliğinde yönetilen Yugoslavya, halkların özgürlüğü anlayışıyla Türklerin kültürel faaliyetlerine karşı olumlu bir tavır içindedir. Bu dönemde Türk gazete ve dergilerinin sayılarında artış olmuştur. Bu gazete ve dergilerin sosyalizmle ters düşmeyecek bir anlayışıyla yayımlandığı dikkatlerden kaçmaz (İsen, 1995, s. 529; Önem, 2021).

Osmanlı'nın Balkanlar'daki hâkimiyetinin beş asırdan fazla sürmesi Türkçeyi

bölgedeki en önemli dil yapar. Osmanlı'nın ilgili dönemde süper bir güç olarak belirginleşmesi de Türkçenin yaygınlaşmasını sağlar. Özellikle bölgenin Üsküp gibi önemli merkezlerinde kentlileşmenin ön koşulu Türkçe bilmektir (İsen, 1995, s. 514). Osmanlı'nın bu coğrafyadan çekilmesi, II. Dünya Savaşı'na kadar geçen süreçteki sıkıntılar ve sonrasında yaşanan kitlesel göçler Türk mevcudiyeti ve dolayısıyla Türkçe için yıpratıcı olmuştur. *Sesler*'in Üsküp'te Latin harfleriyle Türkçe olarak yayına başlaması Türkler için ontolojik bir motivasyon sağlar. Üç yüz otuz bir sayı ile kırk yıla yakın yayın yapan *Sesler*, tüm Balkanlar'daki edebi faaliyetleri toplayan bir merkez hâline gelir. Dergi; kültür, edebiyat, dil ve siyaset konularını işlerken Türkoloji araştırmalarına da geniş yer verir. *Sesler*'in kadrosundaki isimlerin bazıları şöyledir: İlhami Emin, Fahri Kaya, Suat Engüllü, Şükrü Ramo, Avni Engüllü, Enver Baki, Necati Zekeriya, İskender Muzbeğ, Biba İsmail, Altay Suroy, Avni Abdullah, Şerafettin Nebi, Sevim Zeynullah, Sabit Yusuf, Fahri Ali, Vefki Hasan, Arif Ago, Zeynel Beksaç, Hamdi Hasan, Enver İlyas, Fahri Kaya, Mustafa Karahasan.

Türkiye'deki kültür edebiyat çalışmalarını da yakından takip eden dergi kendi yayın politikası doğrultusunda Türkiyeli şair ve yazarlara sıklıkla yer verir.

Orhan Veli ve Garip Şiiri

İlk şiirleri Ankara'da devam ettiği lisenin dergisinde çıkan Orhan Veli, sonrasında *Varlık* dergisinde yayımlarını sürdürür. Bu döneme ait şiirleri zamanın hâkim şiir anlayışlarıyla uyum içindedir. Şiirinde Hececiler'in, Yahya Kemal'in, Necip Fazıl'ın tesirlerini görmek mümkündür (Okay, 2014, s. 37; Uyguner, 1972, s. 11). İlk şiirleri ölçü ve uyak açısından hiçbir aykırılık içermediği gibi bu konulardaki geleneğin devamı noktasında irade gösterir. Bu şiirlerinde aruzu andıran vezin uygulamalarına da rastlanabilmektedir (Okay, 2014, s. 47). 1937'den sonra şiirlerindeki değişiklik fark edilir düzeydedir. *İnsan* dergisinin 1938'de 5. sayısında çıkan *Kitabe-i Seng-i Mezar* Orhan Veli'nin o zamana kadar gelen şiir anlayışını kırıcı bir tutum içinde olduğunu gösterir. Olumlu ve olumsuz eleştirilerle dikkatleri çeken *Kitabe-i Seng-i Mezar*'dan sonra savunma pozisyonu alan Orhan Veli poetikasını oluşturmaya başlamıştır. *Kitabe-i Seng-i Mezar*'ın yayımından bir yılı aşkın bir süre sonra *Varlık* dergisinin dört sayısında dört makale olarak şiir düşüncesini ortaya koyar. Bundan bir sene sonra 1941'de şiir hakkında aynı düşünceleri paylaştığı Melih Cevdet ve Oktay Rifat'la *Garip* isimli bir şiir kitabı çıkaran Orhan Veli, *Varlık* dergisinde yayımladığı makalelerini düzenleyerek poetikasını oluşturmuş bir ön sözü sunar.

Zamanına göre garip karşılanan buna telmihen ve de müstehzi bir tutumla kendini "garip" olarak niteleyen şiir anlayışı, mukaddimenin başında belirtildiği

gibi şiiri manadan ibaret görür. Böylece şekilde ilgili gelenekleşmiş uygulamaları anlamsız bulur. Eski forma uymayan bu yeni durum garip karşılanmaktadır. 1938 Ekim’de Erhan Karakuş’a verdiği bir röportajda Orhan Veli bu durumu kısaca özetler (Kanık, 1982b, s. 69-70).

Orhan Veli, gerçek şiiri sözdeki etkinin ortaya çıkarılmasında görür. Şekille ilgili hususlar bu etkinin ön planda olmasının önüne geçmektedir. Geleneksel şiirde Orhan Veli’yi rahatsız eden bu durumdur. İlk şiirlerinde vezinli ve kafiyeli yazan Orhan Veli’nin halk şiirinden etkilendiği son dönemlerinde de şiirin şekli unsurlarına tamamen karşı olmadığı söylenebilir. Onun geleneksel şiire karşı protest tavrı zarfın mazrufa galebe etmesine razı olmamasından ileri gelmektedir. Şiirde söz gerçek değerini bulduktan sonra tali unsurlar olarak şekli unsurların kullanımına karşı değildir (Kanık, 1982b, s. 79).

Orhan Veli sair yazı ve konuşmalarında vezin ve kafiyeyle dair tamamen olumsuz bir yargı içinde olmadığı gibi şiirin tekâmülünün devam edeceği ve gelecekte vezin ve kafiyenin şiirde kullanılabileceğinin mümkün olduğuna işaret eder (Bezirci, 1972, s. 76, 94).

Orhan Veli’nin poetikası için söylenecekler vezin ve kafiye ile sınırlı değildir. Şiirle ilgili bu konulardaki yıkıcı tutumu geleneksel şiirin şekle sıkışarak gerçek şiirden koptuğu düşüncesinden ileri gelmektedir. Orhan Veli, Tanzimat Döneminden başlayarak modernleşme sürecine giren Türk şiirinin bir asır sonrasında hâlâ geleneğin bazı kayıtları altında kalmasına ve birtakım klişelerin şiirin önünde görülmesine tahammül edememektedir. Sosyalist devlet yapısı içinde yayımlanmaya başlayan *Sesler* dergisi Türklerin sesi olarak her anlamda geleneği sürdürmenin taraftarı değildir. Bölgede özellikle dini çevrelerde gelenekten beslenen eski şiir yaşamaktadır. Bu bağlamda *Sesler* de yenilikçi bir duruş içindedir.

Sesler’in Garipçileri takip etmesinde poetikayla ilgili olarak söylenmesi gereken önemli hususlardan biri de Orhan Veli’nin şiirin neye hizmet etmesi gerektiğine dair düşünceleridir. Ona göre şiir Sanayi Devrimi’ne kadar din ve zengin sınıf için vardır. Marksizm’de altyapının üst yapıyı şekillendirmesi gerektiğine dair doktrin Orhan Veli için şiirde de geçerlidir. Artık şiir insanlığın geniş tabanını oluşturan emekçi çoğunluğun ve bu çoğunluğun taraftarı aydınların zevkine hitap etmelidir (Kanık, 1983, s. 185).

Doğruluğu Türk şiiri için tartışmalı olan bu sınıfsal yaklaşım Orhan Veli’nin şiir teorisini sosyalist bir söyleme dayandırdığını göstermektedir. Bunda şiiri insanlığın ekseriyetine açma amacı hissedilir. Şiiri şekli şartlarla kodlamak belirli bir yüksek zümrenin hizmetine sunmak anlamına gelmektedir ki bu da Orhan Veli’nin kendi içinde mantıklı olduğuna yorulabilir. *Sesler*’in ilk sayısından itibaren Orhan Veli’ye yer vermesi onun sosyalist bir söylemi dillendirmesiyle ilgilidir.

Sesler’de Orhan Veli

Orhan Veli’nin şiir teorisi ile söylenecekler farklı başlıklar altında toplanabilir bundan dolayı da Garip mukaddimesi dokuz bölüm olarak tanzim edilmiştir. Bu araştırma Orhan Veli’ye *Sesler’de* verilen yeri merkeze aldığı için poetikayla ilgili değerlendirmeler de bu bağlamda tutulmuştur. Dergideki Orhan Veli bahsi ilk sayıdan itibaren kronolojik olarak takip edilecektir.

Dergide Orhan Veli ile ilk karşılaşılan yer birinci sayıdır. Derginin “Takvim” köşesi yazar ve şairlerin anılması için düşünülmüştür. Kasım 1950’de vefat eden Orhan Veli’ye on beş yıl sonra Aralık 1965’te derginin ilk sayısında kendisinden övgüyle bahsedilerek yer verilmesi anlamlıdır. Bu ilk sayıda Orhan Veli’ye beş (87-91) sayfa ayrılmıştır. Şiirsel bir anlatıma sahip bu bölümde Orhan Veli’nin ölümünden sonra Türk şiirinde bir boşluk olduğu vurgulanır. Garip şiirini savunan bir söylem de dikkat çekicidir. “*Şiiri birtakım kalıp ve klişelerden, şairanelikten, yıpranmış benzetmelerden kurtararak daha kısa, daha basit bir şekle soktu; yalın bir halk dili kullandı, gündelik sözlerle zaman zaman yergi ve espriden faydalanarak, gündelik yaşantılar üzerine yazdı.*” (Sesler, Aralık 1965). Burada yer verilen şiirler sırasıyla şu şekildedir: *İstanbul Türküsü, Odamda, Derdim Başka, Güzel Havalar, Değil, Sizin İçin. Odamda*, Orhan Veli’nin eski şiir biçimine bağlı kalarak Aralık 1936’da Varlık dergisinde yayımlanan ilk şiirlerindendir. Diğer şiirler Orhan Veli’nin poetikasını yansıtan sonraki şiir kitaplarından alınmıştır. *Sesler* ne kadar yenilikçi de olsa Garip mukaddimesinin yayımından yaklaşık yirmi beş yıl geçmesine rağmen Orhan Veli’ye bütüncül olarak yaklaşması onun şiir anlayışının kavrandığına yorulabilir. Yine bu sayıda Orhan Veli’den paylaşılan şiirlerin temalarının insan, yaşama sevinci ve hayat mücadelesinden oluşması Marksist estetikle ortak paydalar oluşturmaktadır. “*Ayların isimleri,/Kayıkların boyaları sizin için;/Sizin için postacının ayağı,/Testicinin eli;/Alınlardan akan ter,/Cephelerde harcanan kurşun;/Sizin için mezarlar, mezar taşları,/Hapishaneler, kelepçeler, idam cezaları;/Sizin için;/Her şey sizin için.*” (Kanık, 1965, s. 91; Kanık, 2013, s.114).

Orhan Veli’ye ilk sayıda yer verilmesi onun ölüm yıl dönümüyle de ilişkili olarak sunulmuştur. Ancak derginin beşinci sayısında (Nisan 1996) dört sayfayla tekrar Orhan Veli şiirlerine yer verilir. “*1914’te doğmuş, 1950’de ölmüştür. Cumhuriyet devri ozanlarındandır. 1941’de Oktay Rifat ile Melih Cevdet’le birlikte bastığı “Garip” kitapla ilk kez adını duyurmuştur.*” Notundan sonra *Haber, Deniz, Yokuş, Asfalt Üzerine Şiirler, Gölge, Derdim Başka, Güzel Havalar, İstanbul Türküsü* şiirleri aktarılır (Kanık, 1966, s. 49-52) *Derdim Başka, Güzel Havalar, İstanbul Türküsü* isimli şiirler ilk sayıda da vardır. Yine Orhan Veli’nin eski (*Haber*) ve yeni biçimdeki (*Deniz, Yokuş, Asfalt Üzerine Şiirler, Gölge*) şiirleri birlikte verilmiştir.

1969 Ekim-Kasım 39-40. sayısında dergi Orhan Veli için bir ek çıkarır. Ekin, kasım ayına denk getirilmesi Orhan Veli’nin bu ayda vefat etmiş olmasından kay-

naklanır. Orhan Veli eki derginin 83-125. sayfaları arasında yer alır. Orhan Veli fotoğrafını müteakip Fahri Kaya'nın takdimiyle başlayan ek, şiirlerle devam eder. *Oktay'a Mektuplar, Masal, Helene İçin, Pazar Akşamları, Deniz, Yokuş, Mahzun Durmak, Sokakta Giderken, Meyhane, Seyahat, İntihar, Montör Sabri, Mangal, Yatağım, İçkiye Benzer Bir Şey, Ekmek, İş Olsun Diye, Rönesans, Gangster, Veda, Rüya, Sol Elim, Gölge, Gözlerim, Dağ Başı, Şoförün Karısı, Kitabe-i Seng-i Mezar, Harbe Giden, Güzel Havalara, Anlatamıyorum, Efkaranırım, Söz, Sakal, İstanbul Türküsü, Eskiler Alıyorum, Cımbızlı Şiir, Kapalı Çarşı, Sizin İçin, İstanbul'u Dinliyorum, Hürriyete Doğru, Ayrılış, Bedava, Vatan İçin, Delikli Şiir, Yaşamak* ekteki şiirleri oluşturur. Takdim bölümünde Fahri Kaya, Orhan Veli'ye dergide neden yer verdiklerine dair bilgi vermektedir. *"Dergimizin çeşitli sayılarında ve zaman zaman şiirlerini yayımladığımız büyük Türk şairi Orhan Veli Kanık'ı bu sayının ek bölümünde sunmaya çalışırken hedefimiz, her şeyden önce ve ilk sırada, Melih Cevdet ile Oktay Rifat'la birlikte çağdaş Türk edebiyatına yeni bir çığır açan bu değerli şairi gençlerimize özel olarak ortaokul öğrencilerimize daha toplu olarak tanıtmaktır."* (Kaya, 1969, s. 85).

Orhan Veli'yi gelecek nesiller için örnek alınabilecek bir şair olarak sunan Fahri Kaya ekte verilen bazı şiirlerin, isimlerinden de anlaşılacağı üzere, ortaokul çağındaki çocukların gelişim özelliklerine uygun olmayacağını gözden geçirir. Şiirlerden sonra Orhan Veli'nin sanatını ve kişiliğini anlatan bazı yazılarla ek devam ettirilir: Orhan Veli Kanık (Akbal, 1969, s. 102), Orhan Veli'nin Yazdıkları (Bezirci, 1969, s. 106), Orhan Veli İçin (Aksal, 1969, s. 116), Bir Resim Olarak Orhan (Ayhan, 1969, s. 118), Ataç'a Göre Orhan Veli (Ertop, 1969, s. 120).

Orhan Veli'nin *İnkılâpçı Gençlik*'te 12 Ekim 1942'de yayımlanan *Kim Suçlu* isimli yazısı *Sesler*'in 125-126. sayısında (Nisan-Mayıs 1978) karşımıza çıkar. Yazının konusu sanattan kimin ne ölçüde fayda sağlayacağı üzerinedir. Orhan Veli, konuyu tartışırken sosyalist realizm ile uyuşan tespitlerde bulunur. Sosyalist realizmde sanat toplum için vardır ve sosyal ihtiyaçları karşılamak üzere toplumu şekillendirmek için kullanılır. *"Sanat tarihinde birçok hamleler var. Bu hamlelerin sosyal ihtiyaçlara cevap olduğunu da kabul edelim."* (Kanık, 1978, s. 85-87).

Sesler'in 165. sayısında (Nisan 1982) Vedat Günyol'un *Orhan Veli* yazısı onun Türk edebiyatı için ne gibi bir fonksiyon üstlendiğini anlatan içeriğe sahiptir. Yazı Orhan Veli'nin doğru anlaşılması gereken bir öncü olduğunu savunur. Sosyalizme yakınlığıyla da bildiğimiz Vedat Günyol'un *Sesler*'de Orhan Veli'yi işlemesi ve Selahattin Eyüboğlu'ndan aktardığı bir pasajla yazısını bitirmesi derginin yayın politikasıyla paralellik gösteren bir tasdiğe işaret etmektedir. *"Tek insan hâllerinden insanlığın hâline doğru: Orhan Veli'nin şiirinde gittikçe beliren yöneliş buydu. Bu yöneliş onu bir yandan yerli şiir kaynaklarına bir yandan da dünya şiirine bağlıyordu. Onunki kadar memleket kokan şiir az bulursunuz: bununla beraber dünya şairleri arasına en kolay katılabilecek şairlerimizden biri de Orhan Veli'dir."*

Rumelihisarı'nda yeniden türkü söylemeye başlayan bu garip kişi Türkçeyi insanca söylemesini biliyordu." (Eyüboğlu'ndan aktaran Günyol, 1982a, 56; Eyüboğlu'ndan aktaran Günyol, 1982b, 330-331).

Dergide özellikle halk edebiyatı çalışmaları yayımlanan Hamdi Hasan'ın *Orhan Veli'nin Şiir Anlayışı* isimli yazısı 175. sayıda yer alır. Garip şiirinin genel bir portresini çizen yazar, Orhan Veli'nin toplum için sanat yaptığı üzerine de yoğunlaşmıştır. Hamdi Hasan, Orhan Veli'nin şiir ve edebiyatı birbirinden ayırdığını belirtir. Onun toplumsal meselelerin işlenmesi için edebiyatı daha uygun görmesini tartıştır. Yine de Veli'nin sosyal içerikli şiirlerinin çokluğunu hatırlatır. Orhan Veli şiiri ile ilgili olarak Ataç'ın değerlendirmelerini o zamana kadar yapılanlar arasında en doğru olarak tespit eder. "*Yeni Türk şiirini en çok destekleyip savunan Nurullah Ataç, Orhan Veli şiirinin anlamsız olmadığı kanısındadır. Denemelerinde şiiri, fikirden ayrı, sadece bir mana sanatı olarak kabul eden Orhan Veli'ye karşılık, Ataç, "bu şiirin tamamıyla fikirleşmiş olduğunu, kulakla değil ancak kafayla anlaşılabilirliğini kabul etmektedir." Orhan Veli'nin şiiri hakkında ileri sürülen görüşlerin en doğrusu da budur sanırım.*" (Hasan, 1983, s. 88).

Sesler'in 190. sayısında Orhan Veli'ye yirmi sayfanın üzerinde yer ayrılır. Asım Bezirci'nin kaleme aldığı yazı Orhan Veli şiirinin *Garip*'ten önceki dönemini özetleyerek sonraki dönemdeki evrimini safhalar hâlinde aktarır. Dergide Orhan Veli ile ilgili yazıların tümü onu olumlu niteliktedir. Böylece şiirle ilgilenen yeni nesle onu tanıtmanın ötesinde onları Orhan Veli'ye özendirmek niyeti bazen açıkça bazen üstü örtülü bir şekilde görülür. Bu yazı da Orhan Veli'nin şiirinin hususiyetlerini tanıtırken aynı zamanda bu şiire özendiren bir tutum içindedir. "*Orhan Veli, Türk şiirinin kavgası yanında kendi şiirinin de kavgasını kazanmayı becermiştir. Çünkü o, güçlü bir yıkıcı olduğu kadar, usta bir yapıcıdır da...*" (Bezirci, 1984, s. 92; Bezirci, 1972, s. 134). Bezirci'nin yazısından sonra Orhan Veli'nin eski ve yeni döneminden on üç şiiri dergi okuyucusuyla paylaşmıştır.

Sesler dergisinin 242-243. sayısı Çağdaş Türk Şiiri Özel Sayısı olarak çıkar. Doğum yılına göre sıralanan şairler Mehmet Akif Ersoy'la (1884-1936) başlar. Her şairden bir şiir alan sayıda Orhan Veli Söz şiiriyle yer alır. 244-245. sayıda Orhan Veli'nin *Cumhuriyet Devrinde Şiir* isimli yazısı yayımlanır. Halkın özgürlüğünü ve eşitliğini konu alan bu yazı sosyalist bir söylem içerir. Şiirin de halka hizmet etmesi gerektiği tezi savunularak yazı şu sözlerle neticelendirilir: "*Uzun sözün kısası: Bugünkü Türk şairi, meselesi olan insan, halkı halkla anlatıyor. Kendisi de halktan. Kendi refahının çoğunluğun refahına bağlı olduğunu, çoğunluğun da halktan başka bir şey olmadığını biliyor. Bütün dünya şairleri gibi.*" (Kanık, 1990, s. 72; Kanık, 1982a, s. 165).

Kasım 1995'te *Sesler* 300. sayısını yayımlar. Bundan sonra dergi otuz bir sayı daha çıkararak yayın hayatını sonlandırır. Orhan Veli bu önemli sayıda da unutul-

maz. Yine kendisinden övgüyle bahsedilerek şiirleri paylaşılır. Aşağıdaki satırlar dergide Orhan Veli ile ilgili olarak yayımlanan son sözlerdir.

“İçinde bulunduğumuz kasım ayı, Orhan Veli Kanık’ın kırk beşinci ölüm yılı dönümüdür. Orhan Veli, “...çağdaş Türk şiirine yeni bir söyleyiş tadı, yeni bir duyarlılık getirmiştir, Türk şiirini demokratikleştirmiş birkaç usta şair arasındadır. Daha çok zekaya, sözcük oyununa dayanan başlangıçtaki şiirlerinden sonra yazdığı şiirlerde, konuşulan Türkçenin seçkin şiirselliğini yakalayabilmesi; şiirlerinin kaynaklandığı özgürlük ve insan sevgisi, giderek yoğunlaşan toplumsal eleştiri tavrı, onu çağdaş Türk şiirinin klasikleri arasına katmıştır. Orhan Veli Kanık yaşamıyla da içinde bulunduğu düzenle bütünleşmemenin dürüst örneğini vermiş bir kişidir. Yalnızlığı ve ölümü bunun simgesidir. Anısına ayrılmış sayfalarla, saygıyla anıyoruz Orhan Veli Kanık’ı.” (Sesler, Kasım 1995)

Sonuç

Sesler dergisi ilk sayısından itibaren yenilikçi bir çizgiyi sürdürmeye çalışmıştır. Gelenekçi bir söylemi reddetmese de onun çoğaltılması noktasında içkin bir motivasyonu yoktur. Gelenek kanalından kabul ettiklerinin kaynağı ise halkın yaşantısıyla ilgili olanlardır. Böylece Türkçe olmayan ve söylenmeyen her şey dergide suni olarak karşılanır. Bunda derginin yayın hayatının çoğunun sosyalist bir devlet düzeni içinde geçmesi etkilidir. Çok kültürlü olan Makedonya’da tüm göçlere rağmen Türk olarak kalmak ve yaşamak mevcut sistemin imkânlarını kullanarak ona eklenmekle mümkün olmalıdır. *Sesler* bu entegrasyon sürecinde bölgedeki Türk varlığının sesi olurken Türkler ile sistem arasında da köprü vazifesi yapmıştır.

Zamanın şartları altında Orhan Veli, *Sesler* için öncü bir karakter olarak belirir. Onun şiirde yapmak istediği yeni başlangıcı *Sesler* de kendi bünyesinde samimi olarak tecrübe etmek ister. Onun şiir teorisindeki kolektivist söylem de *Sesler*’i etkiler. Bundan dolayı ilk sayıdan itibaren Orhan Veli özellikle şiir alanında dergide örnek bir şair olarak tanıtılır ve işlenir. Yeni nesil için bir model olarak görüldüğü dergide açıkça dile getirilir. Orhan Veli ve şiiriyle ilgili dergide olumsuz bir beyan bulunmaz. Bilakis her fırsatta şahsı ve şiiri için övücü bir yaklaşım sergilenir.

Dergide Orhan Veli bahsi şu başlıklar altında toplanır: Orhan Veli şiirleri, Orhan Veli’nin kendi yazıları, Orhan Veli ve şiiri hakkında Türkiyeli edebiyatçıların yazıları, Orhan Veli ve şiiri hakkında Balkanlı Türk edebiyatçıların yazıları.

Kaynakça

- Akbal, O. (1969). *Orhan Veli Kanık. Sesler*, 102-105.
- Aksal, S. K. (1969). *Orhan Veli İçin. Sesler*, 116-117.
- Ayhan, E. (1969). *Bir Resim Olarak Orhan. Sesler*, 118-119.
- Bezirci, A. (1969). *Orhan Veli'nin Yazdıkları. Sesler*, 106-115.
- Bezirci, A. (1972). *Orhan Veli, Şairliği ve Şiirleri*. İstanbul: Oluş.
- Bezirci, A. (1984). *Orhan Veli. Sesler*, 82-92.
- Bora, T. (1995a). *Yugoslavya: Milliyetçiliğin Provokasyonu*, İstanbul: Birikim.
- Bora, T. (1995b). *Milliyetçiliğin Kara Baharı*, İstanbul: Birikim.
- Emin, O. (2019). Makedonya'da Türkçe Eğitiminin Gelişimi İçin Sesler Dergisinin Önemi. *Balkan Türkoloji Araştırmalar Merkezi*.
- Ertop, K. (1969). *Ataç'a Göre Orhan Veli. Sesler*, 106-115.
- Günyol, V. (1982a). *Orhan Veli. Sesler*, 53-56.
- Günyol, V. (1982b). *Daldan Dala*. İstanbul: Adam.
- Hasan, H. (1983). *Orhan Veli'nin Şiir Anlayışı. Sesler*, 83-88.
- Hasan, H. (1984). *Yugoslavya'daki Türk halkının 1965-76 yılları arasında Sesler dergisinde yayımlanan halk edebiyatı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Belgrad Üniversitesi.
- İnalçık, H. (1993). *Türkler ve Balkanlar, Balkanlar*. İstanbul: Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı.
- İsen, M. (1997). *Ötelerden Bir Ses*. Ankara: Akçağ.
- Kanık, O. V. (1990). Cumhuriyet Devrinde Şiir. *Sesler*, 69-72. Kanık, O. V. (1965). Sizin İçin. *Sesler*, 87-91.
- Kanık, O. V. (1966). *Haber, Deniz, Yokuş, Asfalt Üzerine Şiirler, Gölge, Derdim Başka, Güzel Havalarda, İstanbul Türküsü*. *Sesler*, 49-52.
- Kanık, O. V. (1978). *Kim Suçlu. Sesler*, 85-88.
- Kanık, O. V. (1982a). Bütün Yazıları I, Sanat ve Edebiyat Dünyamız. Asım

Bezirci (Ed.), İstanbul: Can.

Kanık, O. V. (1982b). *Bütün Yazıları II, Bindiğimiz Dal*. Asım Bezirci (Ed.), İstanbul: Can.

Kanık, O. V. (1983). *Bütün Şiirleri*. Asım Bezirci (Haz.), İstanbul: Can.

Kanık, O. V. (2013). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Yapı Kredi.

Karakuş, E. (2013a). *Sesler Dergisi Bibliyografyası*. Edirne: Paradigma.

Karakuş, E. (2013b). *Sesler Dergisi Üzerinde Bir İnceleme* [Yayımlanmış doktora tezi]. Ege Üniversitesi.

Kaya, F. (1969). Orhan Veli Kanık. *Sesler*, S. 39-40.

Kunt, M. (2011). *Türkiye Tarihi-2, Osmanlı Devleti 1300-1600*: Sina Akşin (Ed.), *Siyasal Tarih (1300-1600) içinde* (s. 15-144). İstanbul: Cem.

Okay, M. O. (2014). *Poetika Dersleri*. İstanbul: Dergâh.

Okumuş, S., Alataş, A. (2014, October 30-November 1). Makedonya’da Türkçe Yayımlanan Bir Edebiyat Dergisi: Sesler [Sempozyum sunumu]. *3rd International Conference On Language And Literature “Turkish in Europa”* Tirana/Albania.

Ortaylı, İ. (2004). *Osmanlı Barışı*. İstanbul: Ufuk Kitapları.

Önem, M. Y. (2021). Sesler Dergisinin İlk Sayısında Sosyalist Realizm. *Turkish Studies-Language and Literature*, 16, 393-405. DOI: 10.47845/turkishstudies.48169

Sancaktar, C. (2011). Balkanlar’da Osmanlı Hâkimiyeti ve Siyasal Mirası. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 27-47.

Süleyman, Ş. (2005). *Sesler Dergisindeki Tenkit Yazıları ve Edebî Düşünce* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Uğurlu, S. (2017, Mayıs 11-14). Makedonya’da Türk folkloru ve Sesler dergisi [Sempozyum sunumu]. *Geçmişten günümüze Balkanlarda Türkçenin süreli yayınlardaki yeri ve önemi sempozyumu*, Zenica, Bosna Hersek.

Uyguner, M. (1972). *Orhan Veli Kanık (Hayatı, Sanatı, Eseri)*. İstanbul: Varlık.